ДЭРЫВАЦЫЙНЫЯ ПРАЦЭСЫ Ў САЦЫЯЛЬНА-ПАЛІТЫЧНАЙ ЛЕКСІЦЫ АНГЛАМОЎНАГА ПАХОДЖАННЯ (СЕМАНТЫКА-СЛОВАЎТВАРАЛЬНЫ АСПЕКТ)

Савасцюк М.Л.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Анатацыя: у артыкуле разглядаюцца некаторыя дэрывацыйныя працэсы ў корпусе сацыяльна-палітычнай лексікі беларускай мовы: удакладняюцца спосабы ўтварэння прыметнікаў ад англіцызмаў-назоўнікаў, фіксуюцца семантычныя і граматычныя характарыстыкі матывавальных слоў.

Ключавыя словы: англіцызм, дэрывацыя, запазычанне, прыметнік, сацыяльна-палітычная лексіка, словаўтварэнне, суфікс.

Мова з’яўляецца носьбітам інфармацыі аб жыцці соцыума і яго люстэркам. У ёй астаўляюць свой адбітак усе працэсы, што маюць месца ў розных сферах жыцця грамадства. Сацыяльна-палітычная лексіка, як непасрэдна звязаная з ім, прадстаўляе асаблівую цікавасць. Змены, што адбываюцца ў гэтай лексіка-семантычнай групе, фіксацыя ў ёй новых запазычанняў, усебаковае вывучэнне працэсаў іх адаптацыі дапамагаюць раскрыць храналогію і сутнасць не толькі зрухаў, што адбываюцца на розных узроўнях мовы, але і ў свядомасці і жыцці грамадскасці.

У беларускай мове корпус сацыяльна-палітычнай лексікі англамоўнага паходжаня налічвае 557 адзінак (каля 15 % ад агульнай колькасці англіцызмаў, якіх больш за 3600 адзінак [5]). У групу ўваходзяць як лексемы непасрэдна запазычаныя, так і іх дэрываты. 93 англіцызмы (з якіх усе вылучаюцца як назоўнікі (N)) з’яўляюцца матывавальнымі для новых слоў; некаторыя з іх фарміруюць даволі вялікія словаўтваральныя гнёзды і значна пашырылі склад разглядаемай намі лексіка-семантычнай групы. 85 з іх матывавальныя для адносных прыметнікаў з агульным словаўтваральным

значэннем ‘які мае адносіны да таго, што названа матывавальным словам’. Словаўтваральныя суфіксы, прыстаўкі і г.д. з’яўляюцца асноўнымі носьбітамі словаўтваральнага значэння ў семантычнай структуры матываванага слова [3, с. 188], таму важна вылучыць гэтыя фарманты і вызначыць найбольш актыўныя з іх, а таксама выявіць семантычныя і граматычныя катэгорыі матывавальных слоў англамоўнага паходжання.

Семантыка-граматычная словаўтваральная мадэль	Словаўтваральны фармант	Матываваныя словы	Колькасць матываваных адзінак
N. адуш. (назва асобы па роду дзейнасці)	-ск-	Байкерскі. Гангстарскі. Джэнтльменскі. Дыгерскі. Іміджмейкерскі. Інсайдарскі. Кілерскі. Лідарскі. Плэйбойскі. Пурытанскі. Пэрскі. Рэйверскі. Рэкецірскі. Свінгерскі. Спікерскі. Спічрайтарскі. Флэшмоберскі. Хіпстарскі. Хуліганскі.	19
N. неадуш. (назва плыні, установы)	-ск-	Каледжскі. Мальтузіянскі. Фабіянскі.	3
N. адуш. (назва асобы па роду дзейнасці)	-цк- (дзе *ц* з’яўляецца адначасова складнікам кораня і суфікса або двух суфіксаў)	Бойскаўцкі. Лейбарысцкі. Рэспандэнцкі. Скаўцкі.	4

N. неадуш. (назвы плыней, галоўным чынам, утвораных пры дапамозе суфікса -ізм)	-цк- (дзе *–ц-* з’яўляецца адначасова складнікам двух суфіксаў)	Джынгаісцкі. Ізаляцыянісцкі. Лабісцкі. Макартысцкі. Парламенцкі. Сексісцкі. Снабісцкі. Трэд-юніяністцкі. Чартысцкі.	9
N. неадуш. (назва плыні, з’явы) (усе назвы, утвораныя ў англійскай мове пры дапамозе фарманта -ing)	-ав-	Брэндавы. Іміджавы. Кансалтынгавы. Кемпінгавы. Кланавы. Краўдфандынгавы. Ліліпутавы. Маніторынгавы. Мэйнстрымавы. Панкавы. Прэсінгавы. Рэйдавы. Рэйтынгавы. Трэкінгавы. Трэндавы. Тэставы. Фліртавы. Фэйкавы. Хостынгавы. Шопінгавы.	20
N. неадуш. (назва плыні, з’явы)	-ов-	Мітынговы. Пікніковы. Хіповы.	3
N. неадуш. (назва плыні, з’явы)	-н-	Андэграўндны. Аўральны. Гендарны. Гламурны. Дыскамфортны. Дэтэктыўны. Інаўгурацыйны. Інтэрактыўны. Камфортны. Карпарацыйны. Клубны. Лакаўтаваны. Масмедыйны. Медыйны.	22

		Мэйнстрымны. Пікнічны. Піярны. Стандартны. Сэрвісны. Фостарны. Хоспісны. Эскалацыйны.	
N. неадуш. (назвы плыней, арганізацый і з’яў)	-аўск-	Грынпісаўскі. Куклукскланаўскі. Лендлізаўскі. Мэйнстрымаўскі. Натаўскі. Панкаўскі. Пентагонаўскі. Пэн-клубаўскі. Піяраўскі. Скінхедаўскі.	10
N. неадуш. (назвы плыней, і з’яў)	-ычн-	Снабістычны.	1
N. адуш. (назвы асоб па роду дзейнасці)	-ават- (са значэннем ‘які валодае рысамі таго, што названа матывавальным словам’)	Панкаваты.	1
N. адуш. (назва асобы па роду дзейнасці)	-іст- (са значэннем ‘які валодае рысамі таго, што названа матывавальным	Хуліганісты (утварае ступені параўнання пры дапамозе слоў *больш / болей* і *менш / меней*).	1

	словам’)		

Такім чынам, усе прыметнікі англамоўнага паходжання сацыяльна-палітычнай сферы можна вызначыць як адносныя адсубстатыўныя суфіксальныя прыметнікі. З табліцы відавочна, што для прыметнікаў, матываваных назвамі асоб па роду дзейнасці найбольш прадуктыўным з’яўляецца фармант -ск-, назвамі плыней і з’яў -ав-, -н-. Вылучаюцца некалькі гнёздаў з словаўтваральнымі сінонімамі: *мэйнстрымавы – мэйнстрымаўскі – мэйнстрымны*; *панкавы – панкаўскі*; *пікніковы – пікнічны*; *снабістычны – снабісцкі*; *хуліганскі – хуліганісты*.

ЛІТАРАТУРА

1. Булыка, А. М. Слоўнік іншамоўных слоў: у 2 т. / А. М. Булыка. – Мінск : БелЭн, 1999. – 2 т.

2. Булыка, А. М. Слоўнік іншамоўных слоў. Актуальная лексіка / А. М. Булыка. – Мінск : ТАА «Харвест», 2005. – 336 с.

3. Лукашанец А. А. Праблемы сучаснага беларускага словаўтварэння / А. А. Лукашанец. – Мінск : Беларус. навука, 2013. – 315 с.

4. Піскуноў, Ф. А. Вялікі слоўнік беларускай мовы : арфаграфія, акцэнтуацыя, парадыгматыка : каля 223 000 слоў / Ф. А. Піскуноў. – Мінск : Тэхналогія, 2012. – 1207 с.

5. Савасцюк, М. Л. Англіцызмы беларускай мовы : дапаможнік / М. Л. Савасцюк. – Мінск : БДУ, 2019. – 391 с.

6. Уласевіч, В. І. Слоўнік новых слоў беларускай мовы / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : ТетраСистемс, 2009. – 448 с.

7. Уласевіч, В. І. Беларуска-рускі тлумачальны слоўнік новых слоў і новых значэння слоў / В. І. Уласевіч, Н. М. Даўгулевіч. – Мінск : Аверсэв, 2013. – 253 с.

8. Шчасная, К. Д. Слоўнік новай і актуальнай лексікі / К. Д. Шчасная; пад рэд. В. П. Русак. – Мінск : Права і эканоміка, 2012. – 102

c.